

Artūrs Zeps: Pārmaiņas izglītībā - ne apgrūtinājums, bet iespējas

Artūrs Zeps,
RTU attīstības prorektors

Foto: Privātais arhīvs

Ja Latvijas augstskolas nevēlas pazust starptautiskajā tirgū, mums beidzot ir jāformulē, kā soli pa solim konsekventi īstenot pārmaiņas, lai Latvijā nodrošinātu ilgtspējīgu augstāko izglītību.

Latvijas augstskolas ik gadu izjūt arvien lielāku starptautisko konkurenci, kas, attīstoties tehnoloģijām un studiju digitalizācijas procesam, ar katru gadu pieaugs vēl vairāk. Prognozējams, ka jau tuvākajos gados Latvijas augstskolām studentu piesaistē būs jāsaucenšas ne tikai ar Eiropas, bet pat ar Āzijas augstākās izglītības iestādēm, kas piedāvā studentiem izdevīgākus un tīkamākus studiju nosacījumus – gan studijām klātienē, gan attālināti. Tāpēc, ja Latvijas augstskolas nevēlas pazust starptautiskajā tirgū, mums jau tagad ir jāformulē, kā soli pa solim konsekventi īstenot pārmaiņas, lai Latvijā nodrošinātu ilgtspējīgu augstāko izglītību.

To apspriedīsim Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) rīkotajā konferencē "Pārmaiņas ilgtspējīgai augstākajai izglītībai", kas otrdien, 26. martā, notiks RTU un kurā piedalīsies gan izglītības un zinātnes ministre Ilga Šuplinska, gan Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes, gan arī ilgtspējīgas attīstības komisijas deputāti. Arī likumdevējiem un izpildvarai ir jāiesaistās diskusijās par to, kādai būt Latvijas augstākās izglītības nākotnei, lai varētu pieņemt pārdomātus lēmumus, kas Latvijas augstskolām dos iespēju vairot savu konkurētspēju un pievilcību, attiecīgi kāpinot arī augstskolu novērtējumu reitingos.

Virtuālās augstskolas

Domājot par nākotnes izglītību, svarīgi saprast, ka ir jāmainās pašam studiju saturam un formātam. Jaunieši, kuri aug digitālo tehnoloģiju laikmetā un dzīvo virtuālajā pasaulē, aizvien vairāk vēlas, lai viņiem piedāvātu elastīgāku studiju formātu, kas atbilst viņu ieradumiem. Būtībā nākotnē arvien

būtiskāka loma būs "virtuālajām augstskolām", kas nodrošina digitālu studiju saturu, kurš apgūstams jebkurā vietā un laikā, nojaucot telpas un laika robežas. Taču tas nenozīmē, ka izzudīs augstskolas, kas studiju procesu īsteno klātienē, tomēr tām būs jāklūst tehnoloģiski krietni progresīvākām, piedāvājot studēt klātienē, bet vienlaikus sniedzot plašas iespējas apgūt daļu no satura attālināti un veidojot studiju procesu vairāk interaktīvu.

Tāpat jāpiedāvā individualizēts studiju saturs – nevis ļaujot studentam iet vieglāko ceļu un izvēlēties vieglāk apgūstamus priekšmetus, bet gan saturu pielāgojot studentu sagatavotības pakāpei un vēlmēm, nodrošinot plašākas iespējas tiem studentiem, kuri no augstskolas vēlas iegūt vairāk. RTU jau patlaban šādu iespēju piedāvā RTU Inženierzinātņu vidusskolas absolventiem, kuriem ir īpašs talants eksaktajās un inženierzinātnēs un kuri tāpēc vidusskolā ir padziļināti apguvuši eksaktos priekšmetus.

Arvien biežāk jaunieši arī izsaka vēlmi studēt nenoteiktu laika posmu – nevis kļūstot par tā dēvētajiem mūžīgajiem studentiem, bet studijas salāgojot ar citām aktivitātēm un iespējām un studiju laiku vai nu saīsinot, vai arī pastiepjot garāku. Šajā gadījumā būtiska ir iespēja studentiem noteiktās studiju programmās tomēr piedāvāt elastīgas satura izvēles iespējas gan pašu, gan citās augstskolās, apvienojot klātienē un attālināto studiju formātus. Protams, lai studijas notiktu ar šādiem nosacījumiem, liela, pat izšķiroša nozīme ir ne tikai augstskolas spējai pielāgoties jaunajām tendencēm, bet arī pašu studentu mērķtiecībai un pašdisciplīnai.

Tehnoloģijas kā sabiedrotais

Arvien lielāka nozīme būs studentu vērtējumam par studiju saturu un interaktivitātes līmeni, kas dod iespēju iegūt pieredzē balstītu izglītību, nemaz neizejot no auditorijas. To var panākt, piedāvājot mūsdienīgu studiju vidi un formu un auditorijas aprīkojot ar modernām tehnoloģijām. Piemēram, studiju procesā izmantojot virtuālās realitātes sniegtās iespējas, tā nodarbības padarot aizraujošākas un studentam saistošas.

21. gadsimta studiju videi būtu jābūt nevis tradicionālai – ar sēdvietām, kurās pasīvi klausīties mācībspēka stāstīto, bet gan aprīkotai ar tehnoloģijām, kuras studenti izmanto, lai sasniegtu konkrētu mērķi. Turklāt augstskolām būtu jāradā vairāk neformālu mācību telpu, lai studenti varētu strādāt ne tikai nodarbībā, bet darboties 24 stundas diennaktī – kad viņiem ir ērtāk un izdevīgāk.

Tāpat svarīgi būtu studiju procesā izmantot mākslīgo intelektu un spēles kā mācību instrumentu, jo spēļu tehnoloģija padara sarežģītu mācību priekšmetu interaktīvu un tāpēc – aizraujošu.

Pārkāpt komforta zonu un mainīties

Šķiet, nupat uzburtā aina ir no tālas nākotnes, līdz kurai Latvijai vēl tāls ceļš ejams. Tomēr nākotne ir tuvāk, nekā mums pašiem liekas. Patlaban mēs pieturamies vēl pie vecās studiju sistēmas, taču jāņem vērā, ka pasaules augstskolas attīstās un agrāk vai vēlāk spēs studentiem piedāvāt vismaz daļu no iepriekš minētā un Latvijas studenti izvēlēties studēt ārzemju augstskolās, pat neizbraucot no Latvijas, bet mācoties, izmantojot universitāšu sniegtās virtuālās iespējas.

Lai Latvijas augstskolas spētu konkurēt 21. gadsimta augstākās izglītības tirgū, mums, augstskolām, ir jāpārkāpj savai komforta zonai un jāmainās. Pirmkārt, nepieciešama augstākās izglītības konsolidācija un plašāka sadarbība starp pašreizējām augstskolām. Tas sniedz pievienoto vērtību abām pusēm. Kā redzam, kaimiņvalstis Igaunija un Lietuva samazina savu augstskolu skaitu. Protams, to nav iespējams izdarīt ar vienu vēzienu, taču, plānveidīgi pievēršoties šim jautājumam un risinot katru individuālo gadījumu, noteiktā laika periodā ir iespējams sakārtot augstākās izglītības sistēmu, nodrošinot valstij pietiekamu augstākās izglītības iestāžu skaitu un nepieciešamo augstas raudzes profesūru.

Otrkārt, būtiska ir arī orientācija uz pētniecībā balstītu izglītību, zinātniskajā procesā iegūtās zināšanas integrējot studiju saturā. Tāpat svarīgi beigt skatīties uz studiju un zinātnes procesu atsevišķi, kā tas notiek šobrīd divu atsevišķo tiesību normu – Augstskolu likuma un Zinātniskās darbības likuma – dēļ. Tie visu procesu un pat personālu iedala divās daļās, pat ja pie abiem jautājumiem strādā viens un tas pats cilvēks. Tas paaugstinās gan izglītības kvalitāti, gan arī audzēs zinātnes muskuļus un veicinās augstskolu sadarbību ar industriju.

Tāpat svarīgi izvērtēt jautājumu par kvalitāti un uzņemšanas kritērijiem augstskolās, kas tiek izvirzīti topošajiem studentiem. Arī RTU izskata iespējas ieviest augstākus uzņemšanas kritērijus, kas var atsaukties uz studentu skaitu nākotnē, toties paaugstinās studiju procesa kvalitāti un uzlabos absolventu skaitu attiecībā pret uzņemto studentu daudzumu. Tāpat būs nepieciešams daudz aktīvāk piedāvāt mūžizglītības studiju iespējas, nodrošinot darba tirgu ar zinošiem speciālistiem un darba tirgū jau esošajiem aktīvajiem cilvēkiem piedāvājot pārkvalifikāciju.

Mērķtiecīgs plāns un tam piesaistīts finansējums

Lai sasniegtu visu minēto, būtiska ir lēmumu pieņēmēju izpratne par izglītību 21. gadsimtā. Jau vairākkārt, arī veidojot pašreizējo valdību, augstskolas ir akcentējušas, ka augstākajai izglītībai un zinātnei ir jābūt valstiskai prioritātei. Un tas nepieciešams ne tikai tāpēc, lai šīm jomām piesaistītu lielāku finansējumu, bet arī lai valstiskā līmenī vienotos par konkrētām prioritārām aktivitātēm, kas būtu jāveic, teiksim, nākamajos piecos gados, lai Latvijā sakārtotu augstākās izglītības un zinātnes jomu.

Ja būs izstrādāts minētais plāns ar konkrētiem sasniedzamiem mērķiem, tam vajadzētu piesaistīt arī finansēšanas modeli, tā motivējot pašas augstskolas īstenot nepieciešamās izmaiņas.

Kā piemēru atkal var minēt tik daudz piesaukto Igauniju, kur izdevies vairāku gadu garumā, balstoties uz politisko mērķi par izglītību kā valsts prioritāti, panākt gan finanšu pieplūdumu augstākajā izglītībā un zinātnē, gan nodrošināt bezmaksas augstāko izglītību, gan arī pilnveidot augstākās izglītības pārvaldību un ieviest sniegunā balstītu finansējumu. Šādai pieejai jau ir ļoti uzskatāmi rezultāti – Igaunijas augstskolas starptautiskajos reitingos uzrāda augstākus rezultātus nekā augstskolas Latvijā.

Kaimiņu piemērs parāda, ka tas viss ir iespējams. Nepieciešama tikai pašu augstskolu un lēmumu pieņēmēju griba un skaidrs skats, kā vēlamo pārvērst realitātē. Mums laika nav daudz, jo citas pasaules augstskolas nesnauž un pielāgojas 21. gadsimta realitātei, nepieciešamās pārmaiņas skatot nevis kā apgrūtinājumu, bet gan kā iespējas.

Adrese:

<https://www.delfi.lv/news/versijas/arturs-zeps-parmainas-izglitiba-ne-apgrutinajums-bet-iespejas.d?id=50934287>